

ՀՀ Կոթողիթաս ԵՎ Գիտութաս ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ Խ.ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՍԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԶԵԽԴ ՀՄԻՆՈ ՄՈՒՏՏԱՖԱ

ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԳԻՏԵԼՔՆԵՐԻ ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ
ՄԵԹՈՂԻԿԱՆ «ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒՏՈՒՐԱ» ԱՌԱՐԿԱՅԻՑ

Ժ4.00.02 «Դասավանդման և դաստիարակության մեթոդիկա» (Ֆիզիկական
կուլտուրա) մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի
գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության

ՄԵՂՄԱԳԻՐ

Երևան – 2013

Աստենախոսական թեման հաստատվել է ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական
պետական ինստիտուտում

Գիտական դեկանավար՝

մանկավարժական գիտությունների
թեկնածու **Ե.Ս. Հակոբյան**

Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝

մանկավարժական գիտությունների
դոկտոր **Ա.Վ. Աբրահամյան**

մանկավարժական գիտությունների
թեկնածու **Ա.Ռ. Խաչատրյան**

Առաջատար կազմակերպություն՝

Վանաձորի Հովի Թունանյանի
անվան պետական
մանկավարժական ինստիտուտ

Պաշտպանությունը կկայանա 2014 թ հունվարի 30-ին, ժամը 14⁰⁰-ին, Երևա-
նի Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսա-
րանում գործող մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական
աստիճան շնորհող 020 մասնագիտական խորհրդի նիստում:

Հասցեն՝ 375010,ք. Երևան, Տիգրան Մեծի 17:

Աստենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ Խ.Աբովյանի անվան մանկավար-
ժական համալսարանի գրադարանում:

Սեղմագիրը առաքված է դեկտեմբերի 28-ին 2013թ.

Մասնագիտական խորհրդի գիտ. քարտուղար,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ՝

Ս.Հ. ՍՎԱԶՅԱՆ

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹՅԱԳԻՐԸ

Արդիականություն: Հին աշխարհի մտավորականները ֆիզիկական կոլտուրան դիտարկում էին որպես կրթության անբաժանելի մաս՝ անձի հաճակողմանի, ներդաշնակ զարգացման միջոց։ Մարդու զարգացման տարիքային բոլոր շրջաններում ֆիզիկական կոլտուրան ներգործում է ոչ միայն նրա մարմնի, այլև գիտակցության, ներաշխարհի, վարքագիր և սոցալականացման վրա։

Դեռևս իր ժամանակ Պ.Ֆ. Լեսպաֆոր գտնում էր, որ «ֆիզիկական կրթության» մեթոդները պետք է կառուցվեն մտավոր կրթության ընդհանուր սկզբունքների վրա։ Նա նշում էր ֆիզիկական դաստիարակության վիթխարի նշանակությունը երեխաների ընկալման և նտածողության զարգացման գործում։ Այդ ուսմունքի կարևորագույն դրույթը համարվում էր շարժողական գործողությունների գիտակցված յուրացումը և դրանց կառավարումը, այսինքն՝ այն գիտելիքները, որոնք անհրաժեշտ նախադրյալ են՝ գիտակցված յուրացնելու շարժողական կառողությունները, հնտությունները և կյանքում արդյունավետ կիրառելու ձեռք բերված ֆիզկոլտուրային արժեքները, կարևորելու ֆիզիկական դաստիարակության անձնական և հասարակական նշանակությունը՝ ինքնուրույն օգտագործելով ֆիզիկական կոլտուրայի միջոցները։

Ներկա ժամանակաշրջանում ֆիզիկական կոլտուրայի տեսական հարցերն ավելի և ավելի են ամրագրվում դպրոցականների կրթական հաճակարգում։ Հայ և օտարերկրյա դպրոցականների ֆիզկոլտուրային կրթության ծրագրային փաստաթղթերում հստակ ամրագրված է, որ ուսուցիչները ֆիզիկա-կան կոլտուրայի դասերին աշակերտներին պետք է հաղորդեն տեսական գիտելիքներ (Ո.Տ. Մելիքսեթյան, 1991, 2003, Յու.Գ. Գրիգորյան, Հ.Ս. Մինասյան, 2007, Վ.Ի. Լյախ, Ա.Ա. Զданովիչ, 2003, Ա.Պ. Մատվեև, 2008, Շ.Ի. Պոգածաւ, 2010, Ch. Richter, 2007), այսինքն՝ «Ֆիզիկական կոլտուրա» առարկայի դասավանդման մեթոդիկան վերագինել այնպիսի մոտեցումներով, որոնց միջոցով արդի դպրոցն ունակ կլինի ավելի արդյունավետ կազմակերպելու դպրոցականների ֆիզկոլտուրային կրթությունը։

Դեռ ավելին, անցյալ դարի 90-ական թվականներից մի շարք երկրներում սկսվեց «ֆիզիկական կոլտուրա» առարկայի դասագրքերի հնտենսիվ հրատարակումը և վերահրատարակումը, որը ամբողջովին հիմնված է գիտելիքների ձեռքբերման վրա։ Մյուս կողմից, ֆիզիկական կոլտուրայի դասերին տեսական գիտելիքների հաղորդման մեթոդիկան դեռևս լիարժեք մշակված չէ, հանրակրթական դպրոցի երեխաները բավարար չեն յուրացնում այդ գիտելիքները, իսկ ուսուցիչները անհրաժեշտ ուշադրություն չեն դարձնում դրանց հաղորդման վրա (Վ.Կ. Բալյեսևիչ, 1991, Պ.Վ. Բեզբորոդկին, 2000, Ա.Գ. Չափեա, 2003, Վ. Յ. Զիմետօվ, 2009, Հ.Ի. Հազարկինա, 2012)։ Պատճառներից մեկն այն է, որ ֆիզիկական կոլտուրայի գիտության ասպարեզում այդ հիմնախնդիրը թույլ է մշակված։ Հետևաբար, կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների ձևավորումը

«Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից արդիական հիմնահարց է և ունի կարևոր գիտագործնական նշանակություն:

Հետազոտության նպատակն է բացահայտել կրտսեր դպրոցականների ընդհանուր տեսական և մասնագիտական գիտելիքների մակարդակը «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից և մշակել դրանց ձևավորման մեթոդիկան:

Հետազոտության օբյեկտն է՝ կրտսեր դպրոցականների գիտելիքները «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից:

Հետազոտության առարկան է՝ կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների հաղորդման մեթոդիկան:

Հետազոտության վարկաժը՝ Ենթադրվում էր, որ կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների հաղորդման արդյունավետ իրականացնելը պայմանա-Վորված է ֆիզիկական կուլտուրայի դասի ընթացքում խոսքի, զննական և գործ-նական մեթոդների ակտիվ կիրառմամբ, դպրոցի և ընտանիքի համատեղ գործունեությամբ, որոնք առավելապես կնպաստեն սովորողների գիտելիքների հարստացմանն ու նաև արդարացմանը, ֆիզիկական վարժությունների նշանակության գիտակցնան ու ինքնուրույն կատարմանը, ֆիզիկական զարգացման և շարժողական պատրաստվածության նակարդակի բարձրացմանը:

Հետազոտության իմպիրները: Ենթադրվում էր, որ կրտսեր դպրոցականների իրականացման պահանջից, առաջադրված հիմնախնդրի արդիականությունից և Վարկածից՝ նախատեսել ենք հետևյալ խնդիրների լուծումը.

1. Բացահայտել կրտսեր դպրոցականների ընդհանուր տեսական ու մասնագիտական գիտելիքների մակարդակը «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից և դրանց հաղորդման ժամանակակից մոտեցումները:

2. Ուսումնասիրել Հայաստանի Հանրապետության ու Սիրիայի Արաբական Հանրապետության ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների և ծնողների դիրքորոշումն՝ դպրոցականներին «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների հաղորդման պայմանների և նպատակահարմարության վերաբերյալ:

3. Մշակել և գործնականում փորձարկել դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում ընդհանուր տեսական, մասնագիտական գիտելիքների հաղորդման և կարողությունների ձևավորման մեթոդիկան:

4. Որոշել գիտելիքների ձևավորման արդյունավետությունը կրտսեր դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության կրթական, դաստիարակ-չական և առողջարարական խնդիրների հրականացման գործընթացում:

Հետազոտման մեթոդները: Առաջադրված խնդիրների լուծման համար կիրավել են հետևյալ մեթոդները՝ գրական աղյուրների ուսումնասիրություն, վերլուծություն և ընդհանրացում, անկետավորում, բովանդակային վերլուծություն (content analysis), մարդաշահություն, մանկավարժական թեստավորում, մանկավարժական գիտափորձ, մաթեմատիկական վիճակագրություն:

Մեթոդարանական հիմքն են հոգեբանամանկավարժական այն դրույթները, որտեղ հիմնավորված է կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների տիրապետման անհրաժեշտությունը (B.C. Վայոցսկի, 2000, Հ.Փ. Տալիզինա, 1975, 1986, A.H.

Леонтьев, 1977, Н.Н. Подъяков, 1980, Г.И.Щукина, 1971, М.Н. Скаткин, В.В. Краевский, 1978, И.И. Усаждмажиан, 1975, Зюл. И. Ամիրջանյան, И.И. Սահակյան, 2005, Գ.Ե. Ղույումյան, 2005), տարիքային հիգիենական օրինաչափությունները (Ա.Վ. Պետրովսկի, 1971, Դ. Էլկոնին, 1975, Վ.Ա. Կրուտեցկի, 1976, Վ.Ս.Մyx-ինա, 1998, Լ.Բ. Օբյխով, 1997), ֆիզիկական դաստիարակության ժամանակակից պահանջները (Լ.Պ. Մատվեև, 2008, Ա.Պ. Մատվեև, 2003, Փ.Ռ. Կազարյան, 2009, Վ.Պ. Լյուկյանենկո, 2009, Գ.Ի. Պոգածաւ, 2010), ֆիզիկական վարժությունների ուսուցման տեսական դրույթները և «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների հաղորդման գիտական հիմնավորումը (Պ.Փ. Լեցագիտ, 1952, Վ.Վ. Բելինովիչ, 1958, Մ.Մ. Եղին, 1985, Ա.Դ. Եղիազարյան, 1990, Ո.Տ. Մելիքսեյրյան, 1991, Հ.Խ. Մինասյան, Հ.Հ. Գաբրիելյան, 2011):

Հետազոտության նորույթը: Անօգամ՝

- բացահայտվել է կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների մակարդակը «Ֆիզիկական կուլտուրայի» առարկայից և դրանց ձևավորման առանձնահատկությունները Հայաստանի ու Սիրիայի Արաբական Հանրապետություններում,
- տեսականորեն և գիտականորեն հիմնավորվել է ֆիզիկական դաստիարակության գործնաթացում կրտսեր դպրոցական-ների գիտելիքների ձևավորման մեթոդիկան,
- ապացուցվել է, որ գիտելիքների և կարողությունների ձևավորումը նպաստում է կրտսեր դպրոցականների շարժողական պատրաստվածության բարելավմանը,
- մշակվել և գործնականում ներդրվել է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից աշխատանքային տեսր՝ ցույց տալով դրա արդյունավետությունը:

Հետազոտության տեսական նշանակությունը կայանում է նրանում, որ ստացվել են նոր տվյալներ, որոնք ցույց են տալիս կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների մակարդակը «Ֆիզիկական կուլտուրա» չափորոշիչ ծրագրի բոլոր բաժիններից, մշակվել են գիտելիքների հաղորդման խոսքի և զննական մեթոդների կիրառման մանկավարժական պայմանները:

Գործմական նշանակությունը: Հետազոտման արդյունքների հիմնան վրա մշակվել է կրտսեր դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության գործ-ընթացում ընդհանուր տեսական և հաստուկ մասնագիտական գիտելիքների հաղորդման մեթոդիկա, որը թույլ է տալիս.

- բարձրացնել կրտսեր դպրոցականների ընդհանուր տեսական և հաստուկ մասնագիտական գիտելիքների մակարդակը,
- ավելի արդյունավետ լուծել կրտսեր դպրոցականների կրթական, դաստիարակչական և աշողարարական խնդիրները.
- ստանալ դրական արդյունքներ՝ սովորողների առողջ ապրելակերպի վարման, ռեժիմի և շարժողական ռեժիմի պահպանման, ճիշտ կեցվածքի ձևավորման և ֆիզիկական կուլտուրայի ձևերի և միջոցների կանոնավոր օգտագործման վերաբերյալ,

- արձանագրել դրական տեղաշարժեր կրտսեր դպրոցականների ֆիզիկական զարգացման և շարժողական պատրաստվածության վերաբերյալ,
- հետազոտման արդյունքները կարող են օգտագործվել կրտսեր դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության համակարգում, այլ տիպի կրական հաստատություններում, հանգստավայրերում, ճամբարներում, ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների վերապատրաստման դասընթացներում և «Ֆիզիկական դաստիարակության տեսություն և մեթոդիկա» առարկայի դասավանդման գործընթացում:

Հետազոտության արդյունքների հավաստիությունը ապահովվել է՝ հիմնախնդրի տեսական ասպեկտների մանրամասն ուսումնասիրմամբ և վերլու-ծությամբ, հիմնավորված մեթոդներով, որոնք բավարարում են հուսափիության, օբյեկտիվության և հավաստիության պահանջները, համապատասխան սպորտային վիճակագրության մեթոդների կիրառմամբ, ինչպես նաև անհրաժեշտ թվով հետազոտվողների ներգրավմամբ:

Հետազոտության կազմակերպումը և փուլերը:

Հետազոտումը կազմակերպվել է երեք փուլով՝ 2009-2012թթ.-ին: Աշխատանքի սկզբնական փուլում ուսումնասիրվել և վերլուծվել է գիտամեթոդական գրականություն, տարեք երկրների հանրակրթական դպրոցների «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի ուսումնական ծրագրերը, կազմակերպվել է սոցիոլգիական հարցում՝ Հայաստանի ու Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունների ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների և կրտսեր դպրոցականների ծնողների շրջանում: Հարցմանը մասնակցել են Երևան քաղաքի 105 ուսուցիչներ ու 375 ծնողներ, Սիրիայի Արաբական Հանրապետության՝ Լատակիա և Հալեպ քաղաքների 205 ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչներ և 405 ծնողներ:

Կրտսեր դպրոցականների «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների մակարդակը որոշելու նպատակով հարցում է կատարվել Երևան քաղաքի թիվ 181, 178, 125, 27 դպրոցների 575 սովորողների շրջանում:

Երկրորդ փուլում՝ 2010-2012թթ., կազմակերպվել է մանկավարժական գիտափորձ: Ուսումնական գործընթացում ներդրվել է մեր կողմից մշակված գիտելիքների հաղորդման մեթոդիկան «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից:

Երրորդ փուլում մշակվել, վերլուծվել և ամփոփվել են ստացված արդյունքները:

Աշխատանքի փորձաքննությունը: Տվյալ հետազոտության արդյունքները ներդրվել են դպրոցական ֆիզիկական դաստիարակության համակարգում, ֆիզիկական կուլտուրայի ինստիտուտում՝ ֆիզիկական դաստիարակության տեսության դասավանդման գործընթացում:

Հետազոտության հիմնական արդյունքները գեկուցվել են 2012թ. հանրապետական գիտամեթոդական կոնֆերանսում, ներկայացվել են Տաջիկստանում անցկացված միջազգային գիտաժողովում:

Պաշտպանությանը ներկայացվող հիմնական դրույթները՝

1. «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների ծևավորումը՝ որպես կրտսեր դպրոցականների ֆիզկուլտուրային կրթության ապահովման գործոն:

2.«Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման ընթացքում գիտելիքների ծևավորման մերողիկան:

3. Կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների և կարողությունների ծևավորումը՝ որպես նրանց շարժողական պատրաստ-վաճության բարելավման պայման:

Աւտենախոսության կառուցվածքը և ծավալը: Աշխատանքը շարադրված է համակարգչային 145 էջում: Այն բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից, եզրակացություններից, մեթոդական առաջարկություններից, ընդգրկում է 37 այդուսակ, 12 գծապատկեր, հավելվածներ: Գրականության ցանկում բերված են մատենագիտական 211 սկզբնաղբյուրներ:

Աւտենախոսության հիմնական բովանդակությունը

Ներածության մեջ հիմնավորված է հետազոտման թեմայի արդիականությունը, ընդգծված է աշխատանքի նպատակը, սահմանված է հետազոտության վարկածը, օրինակը, առարկան, ներկայաց-ված են հետազորության խնդիրներն ու մեթոդները, բացահայտված է գիտական նորույթը, աշխատանքի տեսական ու գործնական նշանակությունը, պաշտպանությանը ներկայացվող հիմնական դրույթները:

Առաջին գլուխը՝ «Կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների ծևավորման հիմնահարցերը՝ «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից», բաղկացած է երեք ենթաբաժիններից, որտեղ ներկայացված են կրտսեր դպրոցականների ֆիզկուլտուրային կրթությանը ներկայացվող ժամանակակից պահանջները:

Այսուղի գոյություն ունեցող գիտամեթոդական գրականության բովանդակային վերլուծության և ամփոփման հիմնան վրա քննարկվում են տեսական և հատուկ մասնագիտական գիտելիքների հաղորդման անհրաժեշտության հարցերը (Լ.Կ. Զավալով, 1981, Զ.Ի.Կոլգոմեցովա, 1981, Գ.Բ. Մելքոնյան, 2002, Ռ.Ս. Մելիքսեմյան, 1991, Վ.Ֆ. Բալաշովա, 2007, Ե.Վ. Գոլովիխին, 2008):

Վերլուծվում են նաև տարբեր հեղինակների դիրքորոշումները գիտելիքների ծևավորման վերաբերյալ, ինչպես նաև դրանց իրականացման մանկավարժական մոտեցումները: Վերոնշյալի հետ կապ-ված հեղինակները եզրակացնում են, որ ֆիզիկական դաստիարա-կության տեսության մեջ հանրակրթական դպրոցի երեխաների տեսական գիտելիքների հարցերը համեմատարար թույլ մշակված որակն են, չնայած դրա անհրաժեշտության մասին մատնանշում են բազմաթիվ հեղինակներ (Г.Б.Мейксоն, В.Н. Шаулин, 1986; И.И. Петренко, 1987; С.М. Зверев, 1985; В.П. Богословский, Ю.Д. Железняк, 1998):

Հասունացել է այն ժամանակը երբ անհրաժեշտ է իրականացնել աշակերտների տեսական գիտելիքների և գործնական կարողությունների համակարգված

ձևավորում, ինչպես ֆիզիկական կուլտուրա առարկայի դասավանդման ժամանակ, այնպես էլ օգտագործել ֆիզիկական դաստիարակության մյուս ձևերի հնարավորությունները: Այս տեսակետին ամբողջությամբ համամիտ է նաև Վ.Պ. Լուկյանենկոն (2009): Նա գտնում է, որ ֆիզիկական կուլտուրայի դասը՝ որպես ֆիզիկական դաստիարակության գործարույթների իրականացման հիմնական ձև, պետք է առաջնահերթ լուծի կրթական խնդիրներ, հիարկե, փոխշաղկապված առողջարարական և դաստիարակչական խնդիրների հետ:

Յուրաքանչյուր երկրի ֆիզիկական դաստիարակության ծրագիրը բովանդակում է այն հիմնական դրույթները, որոնք ելակետային են և կոչված են ապահովելու սովորողների ֆիզկուլտուրային կրթությունը:

Տարբեր երկրների սովորողների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի և ֆիզիկական կուլտուրայի ծրագրերի վերլուծությունը թույլ է տալիս փաստել, որ ժամանակն է գլխավոր ուշադրությունը կենտրոնացնել տեսական, մեթոդական, կազմակերպչական գիտելիքների հաղորդման մեթոդիկային:

Ուսումնամասիրվող հիմնահարցի համակրոնմանի հետազոտման համար կատարվել է «Физиологическая культура в школе» անսագրի բովանդակային վերլուծություն, որը համարվում է ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների հիմնական գիտամեթոդական տեղեկատվության աղբյուր: Այն նպատակ է ունեցել բացահայտել՝ զանգվածային հրատարակության քանակական ցուցանիշները, հոդվածների թեմատիկ ուղղությունները: Ուսումնամասիրությունը հնարավորություն ընձեռեց հմանալ մանկավարժական ինչպիսի դրական փորձ է կուտակվել դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության համակարգում, մյուս կողմից՝ վեր հանել այն հիմնական հիմնախնդիրները, որոնք մտահոգում են մասնագետներին:

Երկրորդ գլուխ՝ «Կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների ձևավորման վիճակն ըստ սոցիոլոգիական հարցման արդյունքների»:

Առաջնորդվելով դպրոցականների գիտելիքների հաղորդման կատարելագործման կենսական պահանջով՝ խնդիր է առաջացել հանգամանորեն ուսումնամասիրել այդ գործընթացի իրականացման մեխանիզմները, որի համար հարցաթերթիկային հարցում ենք անցկացրել Հայաստանի և Սիրիայի Արարական Հանրապետությունների ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների շրջանում:

Անշուշտ, ընդհանուր տեսական և հատուկ մասնագիտական գիտելիքների հաղորդման արդյունավետությունը պայմանավորված է ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչ մանկավարժական պրոֆեսիոնալ պատրաստվածությունից, նրա կողմից կիրառվող համարժեք մեթոդներից: Հարցումից պարզվեց, որ խոսքի մեթոդը ավելի հաճախակի է օգտագործվում երկու երկրների ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների կողմից, քան զննական մեթոդները: Հայաստանի Հանրապետության և Սիրիայի Արարական Հանրապետությունում զննական մեթոդները դեռ չեն գտել իրենց անհրաժեշտ կիրառումը: Մինչդեռ զննական մեթոդների օգտագործումն է մեծապես նպաստում ուսուցանվող նյութի արագ յուրացմանը, պատկերավոր հիշողության պահ-

պանմանը և վարժությունների նմանածն կրկնությանը: Հետևաբար, գիտելիքների հաղորդման համար անհրաժեշտ է պատրաստել պատառներ, նկարներ, զննական այլ նյութեր:

Հարցումից պարզվեց, որ Հայաստանի Հանրապետության դպրոցներում գիտելիքների հաղորդումը հիմնականում իրականացվում է ֆիզիկական կուլտուրայի դասի ժամանակ, որը կազմում է 98,9%, իսկ Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունում 59,7%: Հայաստանի Հանրապետության ուսուցիչների 60,5%-ը տեսական գիտելիքների ձեռքբերման համար հանձնարարում է տնային առաջարանք, իսկ Սիրիայի դպրոցներում այն կիրառում են ընդամենը ուսուցիչների 5,9 % -ը:

Հարցման ընթացքում պարզաբանվել է, թե երկու երկրների ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչները ծրագրի բաժինների ուսումնական նյութի դասավանդման ժամանակ որքանով են կարևորում գիտելիքների հաղորդումը, ինչպիսի հաճախականությամբ են այն հաղորդում:

Հարցման արդյունքների վերլուծությունը հստակ ցույց է տալիս, որ երկու երկրների ուսուցիչների մեծամասնությունը բարձր են գնահատում տեսական գիտելիքների դերը ծրագրի բաժինների դասավանդման ժամանակ: Միաժամանակ նրանք գտնում են, որ այն օգափի կօգնի սովորողներին ձեռք բերել անհրաժեշտ կարողություններ և հնտություններ:

Առաջնորդվելով ատենախոսական աշխատանքի նպատակից՝ ստանդարտացված հարցման միջոցով բացահայտվել է 2-րդ, 3-րդ և 4-րդ դասարանների սովորողների գիտելիքների մակարդակը «Ֆիզիկական կուլտուրա» արարկայց: Մշակվել է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչ ծրագրի բովանդակության համաձայն կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների և կարողությունների որոշման 25 հարցերից բաղկացած թեստ-առաջադրանք, որը ներառում է առարկայի պահանջների 7 ուղղություն՝ յուրաքանչյուրը 3 պատասխանի տարբերակով:

Այդպիսի մոտեցումը հնարավորություն տվեց միաձուված ստուգել կրտսեր դպրոցականների գիտելիքները և կարողությունները:

Բոլոր ժամանակներում դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում աթենտիկական վարժությունների ուսուցմանը տրվել է առաջնահերթություն. դրանք, լինելով հիմնական կիրառական շարժումներ, ավելի են նպաստում սովորողների կրթական, դաստիարակչական, առողջարարական խնդիրների համալիր լուծմանը:

Հարցման արդյունքների վերլուծությունը ցույց տվեց, որ ձիշտ կարողանում են վագել երկրորդ դասարանի տղաների 28,3 %, որոնցից 18,9% չեն կարողացել բացատրել ու նկարագրել վագքը, աղջիկներից ձիշտ կարողացել են վագել 26,7%, որոնցից 17,8% դարձյալ չկարողացան տալ հստակ հիմնավոր բացատրություն:

Հարցումից պարզվեց, որ բավականին մեծ տոկոս է կազմում այն սովորողների քանակը, որոնք դժվարանում են նույնիսկ պարզ, առօրյա խոսակցա-

կանով բացատրել և ցուցադրել վազքով, ցատկով և նետումներով շարժախսադիր: Այսպես՝ երկրորդ դասարանի տղաների 71,5%-ից 91,5%-ը, աղջիկների 69,3%-ից 79,5%-ը չեն կարողացել կատարել վերը նշված հանձնարարությունը: Տարեցտարի թե՛ տղաների, և թե՝ աղջիկների մոտ նկատվում է շարժախսադիրի ճիշտ բացատրման և ցուցադրման աճի միտուն: Այնուամենայնիվ, 4-րդ դասարանի տղաների 58,4%-ից 76,4%-ը և աղջիկների 64%-ից 68%-ը դարձայ չեն կարողանում ճիշտ բացատրել և ցուցադրել նախա-տեսված շարժախսադիրը:

Հարցման արդյունքները փաստում են, որ ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչները ֆիզիկական վարժությունները ուսուցանելիս կամ սովորողներին չեն հաղորդում անհրաժեշտ գիտելիքներ, կամ հաղորդում են շատ մակերեսորեն:

Կրտսեր դպրոցական տարիքը ոչ միայն տարբեր շարժողական կարողությունների և հմտությունների հաջող տիրապետության, այլև շարժողական ընդունակությունների մշակման ամենանպաստավոր շրջանն է (Ֆ.Գ. Ղազարյան, 2007; Լ.Պ. Մատвеев, 2008): Ուշագրավ է այն փաստը, որ երկրորդ դասարանի տղաների 3,9-ից 6,9%-ը ցույց են տալիս վարժությունը, սակայն հստակ չգիտեն, որ շարժողական ընդունակությունն է զարգացնում: Նույնը նկատելի է նաև 3-րդ և 4-րդ դասարանի ստվարությունների մոտ: Այսպես՝ չորրորդ դասարանի տղաների 6,7%-ից 15,7%-ը և առջիկմերի 7%-ից 12 %-ը դարձյալ կարողանում են ցուցարձել վարժությունը, սակայն չեն կարողանում բացատրել, թե որ շարժողական ընդունակությունն է զարգացնում: Ստացված արդյունքների վրա պետք է առանձնակի ուշադրություն դարձնել, քանզի հստակ ցույց են տալիս աշակերտների և տեսական գիտելիքների ցածր նկարդակը և նրանց գործնական կարողությունների փոխակերպումը: Ուստի, անհրաժեշտ է այսպիսի մեթոդիկայի մշակումը, որը թույլ կտա ստվարություններին ունենալ համապատասխան գիտելիքներ շարժողական գործողությունների ձից կատարման և գործնականում դրանք կիրառելու վերաբերյալ:

Երրորդ գլուխ՝ «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների հաղորդման արդյունավետությունը. մանկավարժական գիտակիրը:

Մանկավարժական գիտափորձի պլանավորման համար հիմք է ընդունվել համային մոտեցումը՝ ֆիզիկական դաստիարակության դասային և ոչ դասային ձևերի օգտագործումը, ուսուցման և դաստիարակության ավանդական և ժամանակակից միջոցների և մեթոդների կիրառումը:

Մանկավարժական գիտափորձը անցկացվել է Երևանի թիվ 181 դպրոցում 2010-2011 և 2011-2012 ուսումնական տարիների ընթացքում: Գիտափորձում ընդորկված են եղել փորձարարական խմբում՝ 3-րդ դասարանի 56 սովորողներ՝ 27 տղա և 29 աղջիկ, սոուզողական խմբում՝ 54 դպրոցականներ՝ 26 տղա և 28 աղջիկ:

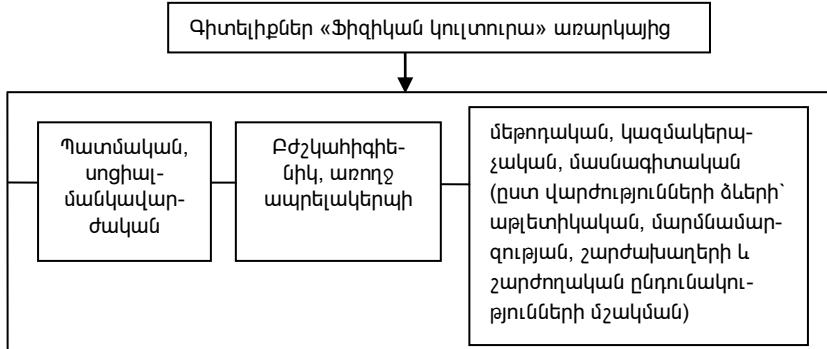
Պատրաստվել է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչ ծրագրի բոլոր բաժինների՝ գիտելիքների հիմնությունների, մարմնամարզական և արթետիկական վարժությունների, շարժախաղերի, «Զվարճակի ֆուտբոլի» շարժողական ընդունակությունների մշակման պատկերազարդ զննական նյութեր՝ հիմք ընդունակությունների մշակման պատկերազարդ զննական նյութեր՝ հիմք

նելով մանկավարժությունում նման մոտեցումների փորձը (Ներսիսյան Հ.Լ., 2001, Դյլո Ջ., 2007): Անչափ կարևորվել է աշխատանքը դասագրքով, որը նպաստեց հաստատուն դարձնել գիտելիքները, ձեռք բերել նոր կարողություններ և հմտություններ:

Մշակվել է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի աշխատանքային տեսող, որը նպաստեց զարգացնելու նաև աշակերտների ճանաչողական ակտիվությունը և ստեղծագործական գործունեությունը: Ողջ մանկավարժական գիտափորձի ընթացքում կրտսեր դպրոցականների գիտելիքների հարստացման և շարժողական կարողությունների ամրապնդման նպատակով մշտապես տրվել է տնային հանձնարարություններ, որն իր մեջ ներառում է դասի ընթացքում հաղորդած ուսումնական նյութի շարունակական զարգացումը:

«Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների հաղորդման համար համակարգել ենք չափորոշիչ ծրագրով նախատեսված ուսումնական նյութը, որը դասավանդվել է տեսական և գործնական դասերին: Նյութը մատչելի ծնով մատուցելու, ինչպես նաև համապատասխան միջոցներ և մեթոդներ ընտրելու համար ֆիզիկական կուլտուրայից գիտելիքները դասակարգել ենք ըստ ուղղությունների (գծապատկեր 1):

Տեսական և գործնական դասերի ամենազարգացման առանցքային մասը կազմել է նպատակի ձիցու և հստակ ծնակերպումը, դրանից բխող գիտելիքների հաղորդումը և ուսումնական նյութի ընկալումը սովորողների կողմից (գծապատկեր 2):

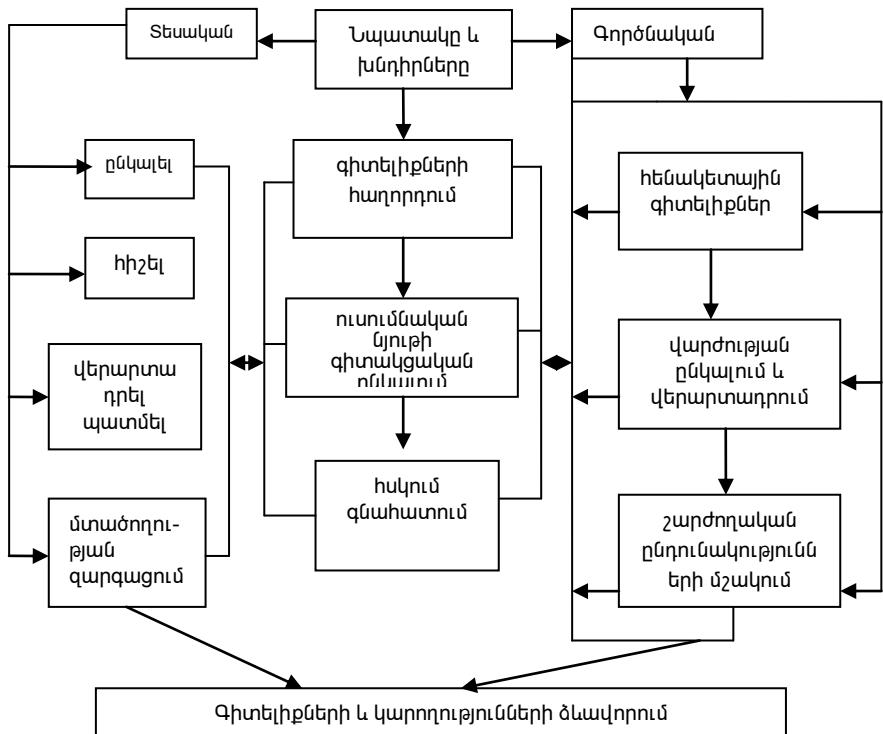
Գծապատկեր 1. «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների դասակարգումն ըստ ուղղվածության

«Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչ ծրագրի բոլոր բաժինների ուսումնական նյութի դասավանդման ընթացքում գիտելիքների հաղորդումը զուգակցվել է շարժողական գործողությունների կատարման հետ: Նման մոտեցումը թույլ տվեց սովորողներին գիտակցված կատարել ֆիզիկական վարժությունները, գերծ պահելով մեխանիկական կրկնությունից, ինչը հաճախակի կատար-

Վում էր նախկինում:

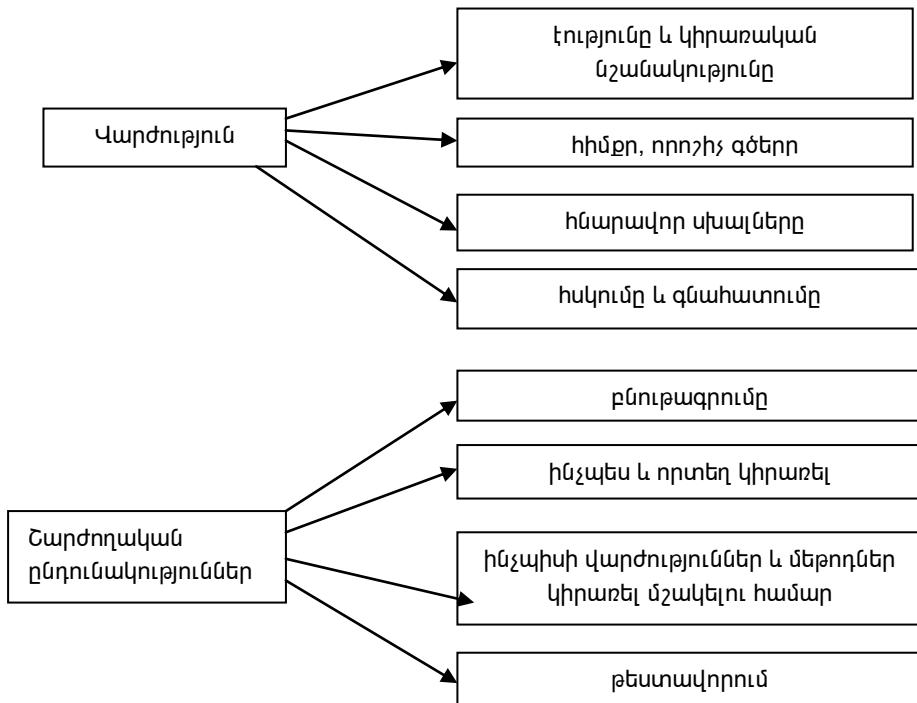
Շարժողական գրոժողության ուսուցումը կառուցել ենք այնպես, որ սովորողները հստակ պատկերացում ունենան դրա էության, կիրառական նշանակության, կատարման տեխնիկայի հիմքի, ինչպես նաև առաջացող հնարավոր սխալների և հսկման վերաբերյալ (գծապատկեր 3):

Ֆիզիկական վարժությունների ուսուցման նման մոտեցումը և շեշտադրումը նպաստեց դրանց գիտակցված ընկալմանը, յուրացմանը և տեխնիկապես ճիշտ կատարմանը:

Գծապատկեր 2. Գիտելիքների ձևավորման տեխնոլոգիան ֆիզիկական կուլտուրայի դասերին

Ի՞նչ պետք է իմանալ

Գծապատկեր 3. Մասնագիտական գիտելիքների կառուցվածքը

Երկամյա գիտափորձի ընթացքում կրտսեր դպրոցականներին կանոնավոր գիտելիքներ են հանդորդվել «Ֆիզիկական կոլտուրա» առարկայի չափորոշչի ծրագրի բոլոր բաժինների՝ գիտելիքների իհմունքների, առողջ ապրելակերպի տարրերի, մարմնամարզական և աթետիկական վարժությունների, շարժապիտության և դաստիարակության վերաբերյալ:

Մանկավարժական գիտափորձի արդյունքները վկայում են, որ, մինչ այն սկսելը, սովորողներն ունեցել են գիտելիքների ցածր մակարդակ կեցվածքի վերաբերյալ: Այսպես՝ ճիշտ կեցվածքը կանգնած դիրքում կարողացել են ճիշտ բացատրել և ցուցադրել տղաների 11 և աղջիկների 17%-ը, նստած վիճակում՝ տղաների 13 և աղջիկների 15%-ը, քայլելիս՝ տղաների 15 և աղջիկների 18%-ը, պայուսակ կրելիս՝ տղաների 18 և աղջիկների 20%-ը (այսուակ1):

Այլուսակ 1

**Սովորողների գիտելիքների և կարողությունների փոփոխությունը ճիշտ
կեցվածքի ձևավորման վերաբերյալ (%)**

Մարմնի դիրքը և վարժություն- ների կատարումը	Խնմբեր, սեռը	Հիմնավորված ճիշտ բացատրում և ցուցադրում		Զիմնավորված ճիշտ ցուցադրում		Սխալ բացատրում և ցուցադրում		
		գիտա փորձ առաջ	գիտա փորձ հետո	գիտա փորձ առաջ	գիտա փորձ հետո	գիտա փորձ առաջ	գիտա փորձ հետո	
Կանգնել	փորձ.	տղ.	11	29	16	54	73	17
		աղջ.	17	31	19	50	64	19
	ստուգ	տղ.	11	15	19	27	70	58
		աղջ.	14	21	21	29	64	50
Նստել	փորձ.	տղ.	13	30	21	52	66	18
		աղջ.	15	34	24	52	61	14
	ստուգ	տղ.	15	19	23	30	61	50
		աղջ.	18	21	25	32	53	46
Քայլել	փորձ.	տղ.	15	28	17	50	68	22
		աղջ.	18	33	25	47	57	20
	ստուգ	տղ.	15	23	19	30	65	46
		աղջ.	18	25	21	32	61	50
Կրել պայուսակ	փորձ.	տղ.	18	35	23	54	59	11
		աղջ.	20	39	26	52	54	9
	ստուգ	տղ.	19	23	23	27	58	50
		աղջ.	21	25	25	32	54	43
Կատարել կեցվածքի վարժությունն եր	փորձ.	տղ.	5	28	12	47	83	25
		աղջ.	9	29	13	48	78	23
	ստուգ	տղ.	8	11	15	19	77	69
		աղջ.	11	14	18	21	71	64

Հարկ է նշել, որ մանկավարժական գիտափորձից հետո զգալի նվազել է կեց-
վածքը սխալ բացատրող և ցուցադրող աշակերտների քանակը:

Մանկավարժական գիտափորձի արդյունքների վերլուծությունը ցույց է տա-
լիս, որ տեղի են ունեցել դրական տեղաշարժեր սովորողների գիտելիքների տի-
րապետության, շարժողական գործողությունների ճիշտ պատկերացման և կատար-
ման գործընթացում:

Այսպես՝ եթե մինչ գիտափորձը առավոտյան մարմնանարգական վարժու-
թյունների համարիներ կարողացել են ճիշտ ընտրել, բացատրել և ցուցադրել
փորձարարական խնդիր տղաների ընդամենը 6%-ը և աղջկների 7%-ը, ապա
գիտափորձից հետո՝ տղաների 30 և աղջկների 29%-ը (այլուսակ 2):

Այլուսակ 2

Սովորողների գիտելիքների և կարողությունների փոփոխությունները մարմնամարզական վարժություններից (%)

Մարմնա-մարզական վարժու-թյուններ	Խնդիր, սեռը	Հիմնավորված ճիշտ բացատրում և ցուցադրում		Չիմնավորված ճիշտ ցուցադրում		Սխալ բացատրում և ցուցադրում		
		գիտա փորձ առաջ	գիտա փորձ հետո	գիտա փորձ առաջ	գիտա փորձ հետո	գիտա փորձի առաջ	գիտա փորձ. հետո	
Դարձում-ներ	փորձ.	սոլ.	26	40	34	49	40	11
		աղջ.	27	39	31	47	42	14
	ստուգ	սոլ.	27	31	35	38	42	31
		աղջ.	28	32	35	39	29	24
Տեղաշարժ անկյունագոնվ	փորձ.	սոլ.	7	29	12	50	81	21
		աղջ.	9	33	17	47	74	20
	ստուգ	սոլ.	12	15	15	19	73	65
		աղջ.	14	18	18	21	68	61
Գլուխկոնծի առաջ	փորձ.	սոլ.	19	39	27	47	54	14
		աղջ.	16	37	25	48	59	15
	ստուգ	սոլ.	19	23	27	34	54	42
		աղջ.	18	25	29	35	54	39
Առավոտ. մարմնամարզություն	փորձ.	սոլ.	6	30	10	48	84	21
		աղջ.	7	29	11	51	82	20
	ստուգ	սոլ.	8	12	12	15	81	73
		աղջ.	11	14	11	18	79	69
Ֆիզկուլտ դադար	փորձ.	սոլ.	8	33	12	49	80	18
		աղջ.	9	30	15	55	76	15
	ստուգ	սոլ.	8	12	12	19	81	69
		աղջ.	11	14	14	21	75	64
Ընդհանուր զարգացնող վարժություններ	փորձ.	սոլ.	4	31	12	50	84	19
		աղջ.	5	30	14	53	81	17
	ստուգ	սոլ.	12	12	12	15	81	73
		աղջ.	11	11	14	18	79	71

Ուշագրավ է այն փաստը, որ եթե մինչ գիտափորձը փորձարարական խմբի տղաների 84, աղջիկների 82%-ը չեն կարողացել բացատրել և ցուցադրել առավոտյան մարմնամարզության համալիրներ, իսկ գիտափորձից հետո՝ տղաների ընդամենը 21 և աղջիկների 20%-ը: Մտահոգ է այն փաստը, որ սովորողների գիտելիքների և կարողությունների դրսևորման նման որակական փոփոխություններ չենք արձանագրել ստուգողական խմբերում:

Հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ փորձարարական խմբում նույնականացվել դրական տեղաշարժեր են գրանցվել աթետիկական երեք վարժություններից՝ նետումից, տեղից հեռացատկից և կարծ տարածության վազքից:

Մեր կողմից առաջադրված մեթոդիկան հնարավորություն ընձեռեց գիտափորձի արդյունքում նոյս դպրոցականների մոտ հասնել յուրացված գիտելիքների և կարողությունների բարձր մակարդակի դրսերման՝ մարմնակազմական և աթետիկական վարժություններից: Սանկավարժական գիտափորձի արդյունքները վկայում են փորձարարական ծրագրի ներդրման արդյունավետության մասին, որը թույլ տվեց շարժողական գործողությունների ուսուցման հետ համատեղ կատարելագործել ինտելեկտուալ կարողությունները և ընդունակությունները՝ դիտելու, վերլուծելու, ընդհանրացնելու, համեմատելու, գնահատելու շարժումները և դրանց կատարման պայմանները:

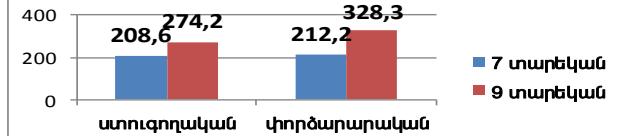
Սանկավարժական գիտափորձի արդյունքները թույլ են տալիս փաստել, որ փորձարարական պայմաններում դպրոցականների գիտելիքների և կարողությունների միասնական, փոխապայմանավորված զարգացումը հնարավորություն է տալիս բարձրացնել նաև նրանց շարժողական պատրաստության ցուցանիշները:

Այսպես՝ երկտարյա մանկավարժական գիտափորձի արդյունքները թույլ են տալիս փաստել, որ փորձարարական պայմաններում դպրոցականների գիտելիքների և կարողությունների միասնական, փոխապայմանավորված զարգացումը հնարավորություն է տալիս բարձրացնել նաև նրանց շարժողական պատրաստության ցուցանիշները:

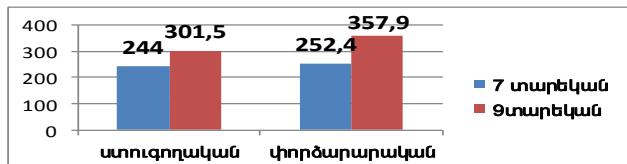
Նման փոփոխություններ ենք գրանցել փորձարարական և սոուզո-դական խմբերում զիսի վերկից լցրած գնդակի նետման ցուցանիշներում: Սակայն, եթե սոուզողական խմբերում աղջիկների ցուցանիշներն աճել են 65,7 սմ-ով (31,4%), փորձարարական խմբում՝ 116,1 սմ-ով (54,7%) (գծապատկեր 4):

Նման փոփոխությունները արձանագրել նաև ֆիզիկական պատրաստվածությունը բնութագրող հետևյալ թեստային վարժություններում՝ տեղից հեռացատկ, թեքում առաջ, վազք 30 մ և 6 րոպեանոց վազք:

Մոդալեր

աղջիկներ

Գծապատկեր 4. Սոուզողական և փորձարարական խմբերում լցրած գնդակի զիսի վերկից նետման ցուցանիշների շարժը (սմ)

Այսպիսով՝ գիտելիքների ձևավորումը համարվում է կրտսեր դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության կարևորագույն խնդիրներից մեկը։ Մանկավարժողեն ուղղված ազդեցությունների արդյունքում հաջողվեց ցոյց տալ, որ «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից գիտելիքների ձևավորումը արդյունավետ է իրականացվում հետևյալ պայմանների առկայության դեպքում՝ զննական նյութերի կիրառում, համակարգված ծրագրային նյութի մատուցում, տեսրի վարում, տնային հանձնարարությունների կատարում։ Միանգամայն հասկանալի է, որ նման մոտեցումը զարգացնում է երեխաների մտածողությունը և ունի նաև կարևոր դաստիարակչական նշանակություն։ Սովորողների մոտ ձևավորվում են այնպիսի հատկություններ, ինչպիսիք են՝ նպատակավացությունը, աշխատասիրությունը, պարտաճանաչությունը, կազմակերպվածությունը, կարգապահությունը, պատասխանատվությունը, ինքնուրույնությունը, ստեղծագործական մոտեցումը, կամային որակները։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Գրական աղբյուրների ուսումնասիրությունը և վերլուծությունը ցոյց տվեցին, որ ներկայումս աշխարհի շատ երկրներում (Հյայաստանի Հանրապետություն, Ուսսաստանի Դաշնություն, Գերմանիա, Անգլիա, ԱՄՆ, Ֆինլանդիա, Իռլանդիա, Սիրիայի Արաբական Հանրապետություն և այլն) պետի ը ընդլայնվում և ամրագրվում «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի գիտելիքների դերու ու նշանակությունը կրուսեր դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության համակարգում։ Հետևաբար, հարկավոր է հիմնական ուշադրությունը կենտրոնացնել տեսական, մեթոդական, կազմակերպչական գիտելիքների արդյունավետ հաղորդման մեթոդիկայի մշակմանը՝ վերագինելով այնպիսի մոտեցումներով, որոնց շնորհիկ արդի դպրոցը պատրաստ կինի ավելի արդյունավետ կազմակերպելու դպրոցականների ֆիզկուլտուրային կրթությունը, լուծելու նրանց կրթական, դաստիարակչական, առողջարարական և սոցիալականացման խնդիրները։
2. Հետազոտության արդյունքում ի հայտ են բերվել այն հիմնական պատճառները, որոնք խոչընդոտում են ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչներին պրոյունավետ հաղորդել գիտելիքները։ Հյայաստանի Հանրապետության (90,1%) և Սիրիայի Արաբական Հանրապետության (77,2%) ուսուցիչների մեծամասնությունը փաստել են, որ թույլ է մշակված տեսական գիտելիքների հաղորդման մեթոդիկան։ Սիրիայի Արաբական Հանրապետության ուսուցիչների 94,1%-ը՝ որպես հիմնական պատճառ մատնանշել են, որ «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի ծրագրում բացակայում է «Գիտելիքների հիմունքներ» բաժինը, 96,9%-ը՝ առարկայի դասագրքերը։ Ուսուցիչների 77,2%-ի կարծիքով թույլ է մշակված «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի տեսական դասի անցկացման մեթոդիկան,

ըստ 66,5%-ի՝ աշակերտների առաջադիմության գնահատումը տեսական գիտելիքներից:

3. Բացահայտվել է, որ կրտսեր դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում գիտելիքների հաղորդումը արդյունավետ չի իրականացվում, որի վար ապացույցն է՝ գիտելիքների հիմունքներից, առողջ ապրելակերպից, շարժողական ընդունակությունների մշակումից, շարժախալերից, աթետիկական և մարմնաճարգական վարժություններից բացատրման և ցուցադրման կարողությունների ցածր մակարդակը:
4. Մշակվել և գիտափորձով հիմնավորվել է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից տեսական ու գործնական դասերի գիտելիքների հաղորդման մեթոդիկան: Կիրառվել են այնպիսի մեթոդական հնարքներ ու դիդակտիկ նյութեր, որոնք շաղկապում են խոսքի, զննական ու գործնական մեթոդներ՝ նպաստելով գիտելիքների ավելի արդյունավետ յուրացմանը, ֆիզիկական վարժությամ ճիշտ ընկալմանն ու կատարմանը:
5. Գիտափորձով ապացուցվել է առաջադրված մեթոդիկայի կենսունակությունը, որը հնարավորություն ընձեռուեց դպրոցականների մոտ հասնել մարմնաճարգական և աթետիկական վարժություններից յուրացված գիտելիքների և կարողությունների բարձր մակարդակի դրսևորման: Մասնավորապես, մանկավարժական գիտափորձից հետո զգալի նվազել է նաև կեցվածքը սինալ բացատրող և ցուցադրող աշակերտների քանակը, այսպես՝ կեցվածքը, կանգնած դիրքում բնութագրելիս, սինալ բացատրող և ցուցադրող տղաների քանակը նվազել է 66%-ով, աղջիկներին՝ 45%-ով, նստած դիրքում՝ տղաներին՝ 48%-ով, աղջիկներին՝ 47%, քայլելիս՝ համապատասխանաբար՝ 46 ու 37%-ով, պայուսակ կրելիս՝ 48 և 45%-ով:
6. Գիտելիքների ծևավորումն ու զուգորդումը գործնական պարապմունքների ընթացքում դրական ներգործություն ունեցան կրտսեր դպրոցականների շարժողական պատրաստվածության վրա: Երկամյա մանկավարժական գիտափորձի արդյունքում փորձարարական խնդիր երկու սերի դպրոցականների մոտ բարելավվել է ֆիզիկական պատրաստվածությունը: Այսպես՝ տղաների գլխի վերևում լցորած գնդակի նետման ցուցանիշներն աճել են 41,7%, իսկ ստուգողականում՝ 23,5%, աղջիկների մոտ համապատասխանաբար՝ 54,7 ու 31,4%-ով:
7. Մշակվել է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի աշխատանքային տեսոր և գիտափորձով ապացուցվել է, որ դրա գործածումը ընդլայնում է կրտսեր դպրոցականների ստեղծագործական մտածողությունը, բարձրացնում է հետաքրքրությունը առարկայի հանդեպ՝ նպաստելով կայուն գիտելիքների և կարողությունների ծևավորմանը:

ՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Իրականացված հետազոտության արդյունքները հիմք են տալիս կատարել հետևյալ մեթոդական առաջարկությունները.

1. Հանրակրթական դպրոցում անհրաժեշտ է ստեղծել «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի լսարան և ձևավորել տեսական նյութերով՝ պատաժներով, նկարներով, թեմատիկ ուղղությամբ տեսանյութերով, ուսուցողական ֆիլմերով, մատչելի գրականությամբ: Լսարանը արդյունավետ օգտագործել ողջ ուսումնական նյութի, ինչպես նաև «Գիտելիքների հիմունքներ» բաժնի դասավանդման, արտադասարանական և ծնողների հետ աշխատանքների կազմակերպման ժամանակ:
2. «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դպրոցականներին ընդհանուր և հասուն գիտելիքների հաղորդելու համար անհրաժեշտ է օգտագործել զննական նյութեր՝ պատկերազարդ նկարներ, որտեղ պետք է ներկայացված լինի «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչ ծրագրի բոլոր բաժինները՝ գիտելիքների հիմունքներ, ճարժախաղներ, դասհուկային պատրաստություն, լող, ինչպես նաև պարունակի նյութեր ֆիզիկական կուլտուրայի և օլիմպիական խաղերի պատմության, առողջ ապրելակերպի, ռեժիմի, կեցվածքի, աչքերի խնամքի, հիգիենայի, շարժողական ընդունակությունների, առավոտյան հիգիենիկ մարմնամարզության, ֆիզկուլտ-դադարի, ֆիզկուլտուրաների համալիրների վերաբերյալ:
3. «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի ուսումնական նյութի դասավանդման ընթացքում գիտելիքների հաղորդումը գորգակցել շարժողական գործողությունների կատարման հետ: Շարժողական գործողության ուսուցումը կարուցել այնպես, որ սպորտողները հստակ պատկերացում ունենան դրա էլեկտրական կառանական նշանակության, կատարման տեխնիկայի հիմքի, ինչպես նաև առաջացող հնարավոր սխալների և հսկման վերաբերյալ:
4. Հայաստանի Հանրապետության և ՍՊՀ-ի երկրների օրինակով, ձեռնամուխ լինել Սիրիայի Արաբական Հանրապետությունում «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասագրքերի, տեսորերի, պաստառների հրատարակմանը, ինչպես նաև վերանայել առարկայի ծրագրի բովանդակությունը, առաջնորդվել դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության ժամանակակից պահանջներով և ավելացնել «Գիտելիքների հիմունքներ» բաժինը:
5. Ակտիվացնել աշխատանքը ծնողների հետ, մշտապես հաղորդել գիտելիքներ դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության ժամանակակից պահանջների, ուսումնական և տնային առաջարկանքների կատարման, առողջ կենցաղավարության, «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից տեսորի վարման մասին, ինչպես նաև հանգստյան օրերին, արձակուրդներին սպորտողներին ինքնուրույն ֆիզկուլտուրայով պարագելու կարողության ձևավորման վերաբերյալ:

Ատենախոսության հիմնական դրույթներն արտացոլված են հեղինակի՝ հրատարակված հետևյալ աշխատանքներում

1. Կրտսեր դպրոցականների տեսական գիտելիքների կարևորության մասին: Հանրապետական 39-րդ գիտամեթոդական կոնֆերանսի նյութեր / <<ԿԳՆ.- Եր.: ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտ, 2012.- 106-110էջ:
2. «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայից տեսական գիտելիքների հաղորդումը կրտսեր դպրոցում: Նախաշավիդ.- Երևան, 2012, N8.- էջ 21-26:
3. Роль семьи в формировании знаний по физической культуре младших школьников. Сборник статей 1-ой Межд. Науч-практич. конф. “Физическая культура и спорт- основа здоровья нации”, посвященная 41-ой годовщине со дня основания Таджикского института физической культуры им. С.Рахимова. Душамбе,2012 .- С. 233-236.
4. «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դրվածքը արտասահմանյան Երկրներում: «ՄանկաՎարժություն». - Գիտամեթոդական ամսագիր.- Երևան, 2013, N7.- էջ 46-53 (համահեղինակ. Յու.Գ. Գրիգորյան, Ե.Ս. Հակոբյան):

Зеид Хсино Мустафа

Методика формирования знаний младших школьников по предмету

“Физическая культура”

РЕЗЮМЕ

Актуальность. Вопросы формирования знаний по предмету “физическая культура” становятся все более значимыми в системе школьного образования. В программных документах четко обозначено, что на уроках физической культуры преподаватель должен уделить особое внимание формированию у учащихся знаний. (Р.Т. Меликсяян, 1991, 2003, Ю.Г. Григорян, Г.С. Минасян, 2007, В.И. Лях, 2003, А.П. Матвеев, 2008, Г.И. Погадаев, 2010, Ch. Richter, 2007).

Анализ литературы показал, что на сегодняшний день методика формирования знаний по предмету “Физическая культура” слабо разработана. В результате, учащиеся общеобразовательных школ не усваивают необходимые знания по предмету “Физическая культура”, а преподаватели не уделяют должного внимания формированию этих знаний. Все вышеизложенное подтверждает актуальность данной работы.

Цель исследования – выявить уровень знаний у младших школьников по предмету “Физическая культура” и разработать методику их формирования.

Новизна. Впервые, на основе теоретических разработок и результатов педагогического эксперимента:

- выявлен уровень знаний младших школьников по физической культуре и определены особенности их формирования в Республике Армения и в Сирийской Арабской Республике,

- теоретически и научно обоснована методика формирования знаний школьников младшего возраста в процессе их физического воспитания,
- доказано, что формирование знаний и умений способствует улучшению двигательной подготовленности школьников младшего возраста,
- разработана и внедрена в практику рабочая тетрадь по дисциплине “Физическая культура”, доказана ее эффективность.

Теоретическое значение исследования. Получены новые данные, выявляющие уровень знаний школьников младшего возраста по всем разделам программы предмета “Физическая культура”. Разработаны педагогические приемы использования словесного и наглядного методов в процессе передачи знаний.

Практическое значение. На основе результатов исследования разработана методика формирования у младших школьников общих теоретических и специальных знаний по предмету “физическая культура”. Данная методика позволяет:

- повысить уровень общих теоретических и специальных знаний школьников младшего возраста.
- более эффективно решать образовательные, воспитательные и оздоровительные задачи физического воспитания.
- получить положительные результаты в ведении школьниками здорового образа жизни, соблюдения общего и двигательного режима, формирования правильной осанки, регулярного применения форм и средств физической культуры.
- зафиксировать положительные сдвиги в физическом развитии и двигательной подготовленности школьников младшего возраста.
- результаты исследования могут быть использованы в системе физического воспитания школьников младшего возраста, а также в учебных заведениях других типов, в местах отдыха, в лагерях, на курсах переподготовки преподавателей физического воспитания и в процессе преподавания дисциплины “Теория и методика физического воспитания”.

Достоверность результатов исследования подтверждена детальным изучением и анализом теоретических аспектов проблемы, применением обоснованных методов, удовлетворяющих требованиям информативности, надежности, объективности и достоверности, применением соответствующих методов математической статистики, а также вовлечением необходимого количества исследуемых.

Zeyd Hsino Mustafa
Young pupils' knowledge shaping methods on subject of Physical Culture
SUMMARY

Relevance: Physical theoretical issues are more and more fixed in pupils` educational system. In the physical educational program documents of Armenian and foreign students are clearly stipulated that physical culture teachers during the lessons must give to students a

theoretical knowledge. However, the methodology for physical education classes theoretical knowledge is not fully elaborated yet, and therefore the appropriation of secondary schools children do not have sufficient knowledge of the teachers do not pay attention to the report. This confirms the modernity of the thesis.

The aim of research is to identify the junior pupils' theoretical knowledge on Physical Culture discipline and develop their formation methodology.

Research novelty. For the first time, using modern scientific ideas, developments and ideas:

- revealed the junior pupils' knowledge level on physical culture and the formation features in Armenia and Syria.
- theoretically and scientifically justified methodology for physical education in the process of formation of the younger pupils' knowledge
- proved that the formation of knowledge and skills contributes to improve the junior pupils motive preparedness
- processed and practically implemented a workbook on Physical Culture subject showing its effectiveness.

Theoretical significance of the research lies in the fact that new information is received that indicates the level of theoretical knowledge to younger pupils Physical criteria for all sections were developed with knowledge of speech and visual methods of pedagogical conditions.

Practical significance.

Based on the results of research elaborated a junior physical education for pupils with special professional knowledge of the theory and methodology, which allows us to

- increase the younger pupils' general theoretical and special professional scientific knowledge level
- more effectively solve the junior pupils` educational and health problems
- get positive results according to the maintenance of healthy lifestyles, motive mode, the formation of the correct posture, the use of ways and means of regular physical training
- enlist junior pupils` physical development and motive progress
- research results can be used for physical education in junior school system, other types of educational establishment institutions, resorts, camps, physical education teacher training courses and Theory and Methods of Physical Culture subject teaching process.

The accuracy of the survey results provided the theoretical aspects of the problem and a detailed analysis of the study, based on methods that satisfy the informative reliability objectivity requirements of the relevant sports statistics methods, as well as the number of researchers involvement.

